

JUGOSLAVENSKA RATNA MORNARICA U BORBAMA ZA KONAČNO OSLOBOĐENJE HRVATSKOG PRIMORJA 1945. GODINE

Poslije uspješnog sudjelovanja sa jedinicama 8. korpusa NOVJ-e prilikom oslobađanja Dalmacije Jugoslavenska ratna mornarica je težište svojih borbenih aktivnosti prebacila na sjeverni Jadran, a posebno na Kvarnerske otoke među kojima ističemo Pag. Premda je prvo tromjesečje 1945. proteklo u ratu na Jadranu i u smanjenim borbenim aktivnostima istovremeno su izvršene velike pripreme i učinjeni znatni naponi da se što spremnije dočekaju završne operacije i konačno oslobodi preostali dio jadranske obale i otoka. U ovom prikazu dane su samo u osnovnim crtama operacije koje su izvodile jedinice 4 armije i Jugoslavenske ratne mornarice u borbama za konačno oslobodjenje Hrvatskog primorja, 1945. godine.

Plan operacija 4. armije

Na temelju općeg plana Vrhovnog komandanta za konačno oslobodjenje Jugoslavije 4. armija imala je zadatak da razbije neprijateljske snage na fronti između gornjeg toka rijeke Une i Jadranskog mora i da kroz Liku, Hrvatsko primorje, Gorski kotar i Istru izbije na Soču.

Osnovna zamisao operacijskog plana štaba 4. armije bila je da glav-
nim sagama (9, 13, 19, 20, 26. divizija, 1. tenkovska i Artiljerijska brigada) razbije neprijateljsku frontu u Lici i uništi njegove razdvojene snage, a zatim težišnim pravcem Gospić—Senj—Rijeka—Trst da što prije prodre u Istru i nadire k Trstu, i nakon toga u pravcu Koruške.

Štab 4. armije je za izvršenje ove zamisli planirao dvije uzastopne operacije: a) Ličko-primorsku radi razbijanja i uništenja njemačkog 15. brdskog korpusa u Lici, Gorskom kotaru, Hrvatskom primorju, Kvarnerskim otocima i izbijanja 4. armije na liniju Snežnik—Rijeka; b) Tršćansku, radi oslobodjenja Istre, Slovenskog primorja i izbijanja na Soču i u Korušku.

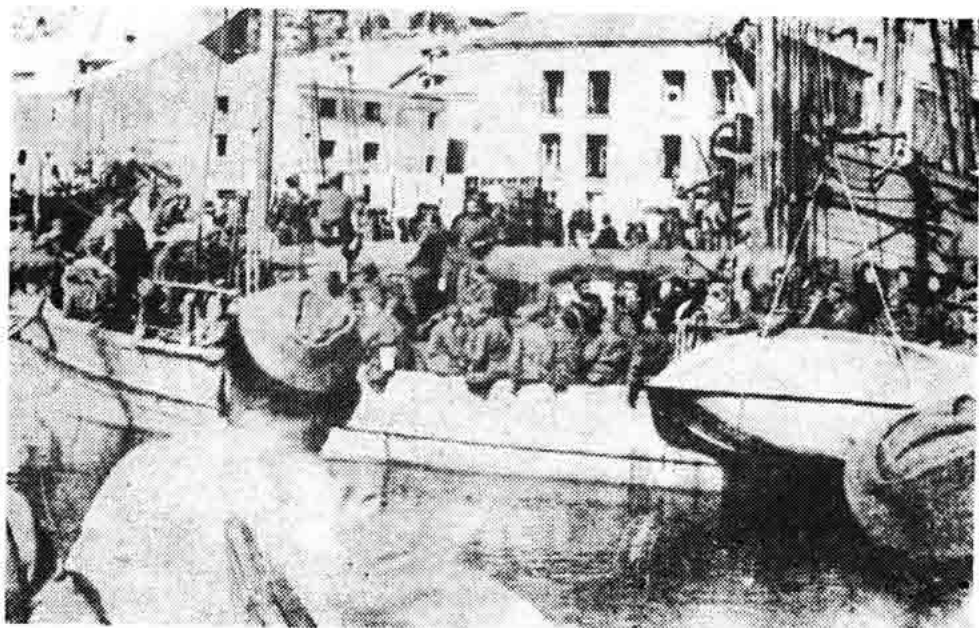
Ličko-primorsku operaciju trebalo je izvesti u dvije etape: a) do izbijanja na liniju Bihać—Otočac—Rab i b) do izbijanja na liniju Snežnik—Rijeka. Bilo je predviđeno da prva etapa Ličko-primorske operacije traje do 15. travnja, druga do konca travnja, a Tršćanska operacija do 30. svibnja.

U sklopu navedenog plana Jugoslavenska mornarica dobila je zadatak da djeluje na primorskom krilu 4. armije. Surađujući s jedinicama 4. armije Jugoslavenska mornarica trebala je sudjelovati u iskrcavanjima na otoke Pag, Rab, Krk, Cres i Lošinj, otvoriti plovne puteve u miniranom sjevernom

Jadrana (u Kvarneriću, Riječkom zaljevu, Kvarneru, području zapadne Istre i Tršćanskom zaljevu) i izvršiti prevoženje jedinica i opskrbu za potrebe 4. armije. Komanda Jugoslavenske mornarice povjerala je ovaj zadatak Pomorskoj komandi sjevernog Jadrana, koja je operativno potčinjena štabu 4. armije.

Na sastanku u Kninu u polovici ožujka komandant 4. armije general-major Petar Drapšin upoznao je komandanta Jugoslavenske mornarice general-majora Josipa Černija i komandanta Pomorske komande sjevernog Jadrana s planom djelovanja 4. armije i zadacima koji očekuju Jugoslavensku mornaricu. U vezi s tim dogovoreno je da Pomorska komanda sjevernog Jadrana u prvoj etapi Ličko-primorske operacije surađuje s 9. divizijom u desantima na Pag i Rab, a u drugoj etapi s 26. divizijom u desantima na Krk, Cres i Lošinj. Oba su se komandanta dogovorila da će se desant na Istru u sklopu Tršćanske operacije naknadno planirati prema razvoju situacije. Za operacije iskrcavanja bilo je predviđeno da se izrade posebni detaljni zajednički planovi od Pomorske komande sjevernog Jadrana i surađujućih divizija. Upravljanje i organizaciju pomorskog transporta za potrebe 4. armije preuzeo je Odsjek za pomorski saobraćaj Komande Jugoslavenske mornarice.

Suradnja između 4. armije i Jugoslavenske mornarice osigurana je na taj način što se komandant Mornarice nalazio pri štabu 4. armije pa je izravno utjecao na operacije združenih jedinica i sudjelovao u donošenju odluka. Komandant Pomorske komande sjevernog Jadrana obično se nalazio pri štabu divizije koja je operirala na otočkom pravcu.

Sl. 109 — Borci 2. dalm. proleterske brigade na brodovima Mornarice NOVJ pred iskrcavanje na otok Rab, u Karlobagu travnja 1945.

Operacije 4. armije trebalo je podržavati savezničko zrakoplovstvo koje je baziralo na aerodromima u rajonu Zadra i na Visu. U njegovu sastavu bile su 1. i 2. eskadrila Zrakoplovstva Jugoslavenske armije.

Štab 4. armije naredio je da spremnost za napad bude u 6 sati 20. ožujka 1945.

Na temelju plana operaciju od 15. do 18. ožujka izvršeno je grupiranje snaga 4. armije (9, 13, 19, 20. i 26. divizija, 1 tenkovska, Artiljerijska i Inženjerska brigada, puk veze, ukupno oko 67.000 boraca) za izvođenje Ličko-primorske operacije. Od 18. do 20. ožujka jedinice su zauzele polazne položaje za napad rasporedivši se između doline Une i Like, spremne da započnu konačnu ofenzivu za oslobođenje zemlje.

Ličko-primorska operacija

Pred početak Ličko-primorske operacije neprijateljsku frontu u Lici, širine oko 80 kilometara, na liniji: Kulen Vakuf—Gornji Lapac—Kuk (trigonometar 1172) — Udbina—Mekinjar—Lički Osik—Bilaj—Gospić—Karlobag—Pag držao je njemački 15. brdski armijski korpus jačine oko 42.000 vojnika. Jedinice 15. brdskog korpusa bile su raspoređene u dvije grupe: istočnu, sastava njemačka 373. legionarska divizija i 10. ustaško-domobranska divizija, na prostoru Donji Lapac—Bihać i zapadnu, sastava njemačka 392. legionarska i 11. ustaško-domobranska divizija na prostoru Gospić, Karlobag, Otočac, Senj i Josipdol. Korpus je zatvarao pravce koji dolinom Une preko Like i morskom obalom izvode na sjever ka dolinama Save i Kupe i prema Rijeci. Neprijateljska fronta bila je posjednuta u grupnom sistemu s većim brojem utvrđenih otpornih točaka. Slabije rezerve bile su raspoređene po dubini.

U drugoj polovici ožujka 15. korpus je pojačan 104. lovačkom divizijom. Osim navedenih jedinica u svom sastavu još je imao jednu tvrđavsku brigadu, bataljon obalskih lovaca »Brandenburg«, jedan posadni bataljon, obalski artiljerijski divizion, jedan mornarički artiljerijski divizion i veći broj manjih jedinica.

U Istri i Slovenskom primorju nalazio se 97. korpus sa 188. brdskom i 237. pješadijskom divizijom, zatim jaka grupacija policijskih snaga, više bataljona za osiguranje, jedinice obalske artiljerije, ostaci vojnih snaga srpske kvislinške vlade, četničke jedinice, slovenski domobrani, talijanske fašističke jedinice i mornaričke jedinice.

Njemačke snage na otocima bile su raspoređene po grupnom sistemu čiju su osnovicu činili utvrđeni položaji posebno oko najvažnijih luka. U nedostatku avijacije i odgovarajućih pomorskih snaga Nijemci su težište svoje protivudasantne obrane bazirali na zaprečavanju. Njemačka ratna mornarica položila je veliki broj minskih polja s osnovnim ciljem da se spriječi, odnosno oteža prodor u vode Kvarnerića, Kvarnera, Riječkog zaljeva, zapadne obale Istre i Tršćanskog zaljeva u prvom redu s otvorenog mora, a zatim i dužobalskim pravcem. Mine su osobito masovno polagane godine 1944. i u početku 1945. Posljednje su položene na koncu travnja, posebno u Riječkom zaljevu, kanalu Raša, Bakru, Sušaku, Rijeci, Puli i ostalim lukama na istarskoj obali. Dok su u prvom razdoblju polagane uglavnom sidrene kontaktne i nekontaktne mine, dotle su u travnju 1945. položene nekontaktne na dnu ležeće mine, osobito po važnijim lukama. Prema tode do sada poznatim podacima njemačka ratna mornarica položila je preko 6.000 raznih vrsta

mina (posebno protivudessantne, protupodmorničke i elektromagnetske) u morskome prostoru od otoka Paga do Trsta.

Preostale pomorske snage njemačke ratne mornarice bazirale su u sjevernom Jadranu svrstane u 11. diviziju za osiguranje, koja se sastojala od pet flotila s ukupno 28 ratnih brodova. Osim ovih brodova njemačka ratna mornarica imala je 64 desantna broda, 12 parobroda, 20 manjih tankera, 79 motornih jedrenjaka i veći broj manjih brodova. Prema tome, pred 4. armijom i Jugoslavenskom mornaricom nalazile su se jake njemačke i kvislinške snage. Njihov je osnovni zadatak bio da spriječe prodor 4. armije prema zapadnim granicama Jugoslavije.

Ličko-primorska operacija počela je 20. ožujka artiljerijskom pripremom. Na pravcu glavnog udara (Gornji Lapac—Donji Lapac—Nebljusi—Bihać), uz podršku artiljerije i tenkova 26. divizija probila je neprijateljsku obranu na sektoru Boričevac—Gornji Lapac i u toku dana prodrla je u Lapačko polje, zauzevši Donji Lapac. Slijedećeg dana 26. divizija zauzela je Nebljuse i izbila pred Drenovaču, a 8. brigada 20. divizije, kojom je bila pojačana, prodrla je preko Martin-Broda i Trtoča u Dubovsko, Lijevo od 26. divizije 20. divizija probila je neprijateljsku obranu u rajonu Kuka i izbila na Plješevicu u rajon Malo Kamensko.

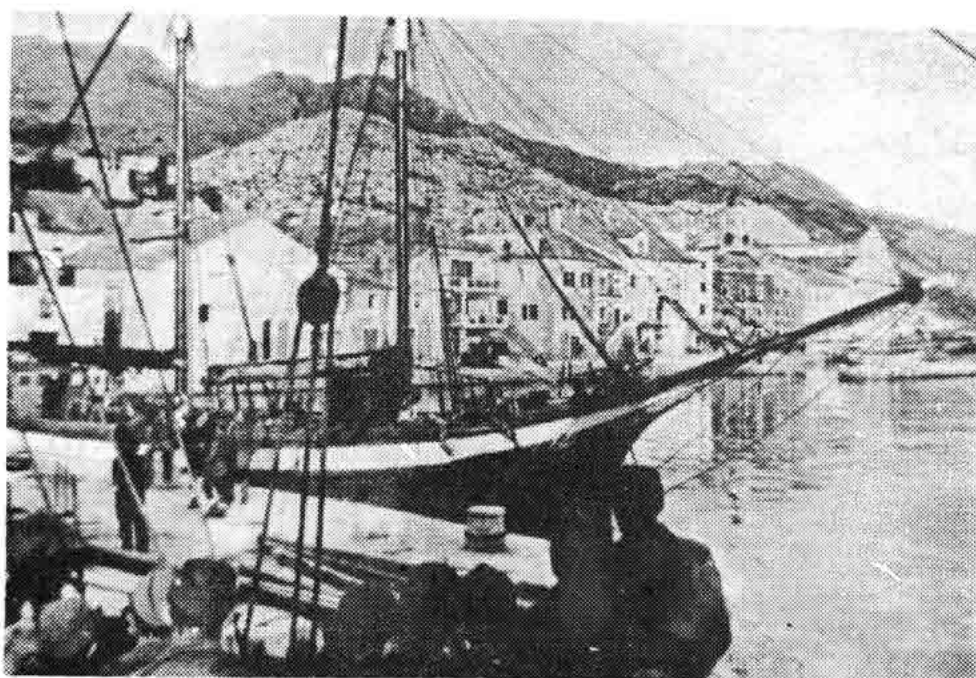
Na pomoćnom pravcu (Udbina—Korenica—Prijeboj) 19. divizija je, uz podršku artiljerije i tenkova, probila neprijateljsku frontu na odsjeku Udbina—Mekinjar, zavladała Krbavskim poljem, zauzela Korenicu i kod Vrela uspostavila je vezu s jedinicama 4. korpusa koje su sa sjevera prodirale u susret 19. i 26. diviziji. Istovremeno je 13. divizija izbila na liniju Ljubovo—Vrelac s osnovnim zadatkom da osigurava lijevi bok 4. armije s pravca Gospića i Perušića. Napad 4. armije podupirala je saveznička avijacija koja je bombardirala Gospić, Nebljuse, Skočaj, Zavalje, Zegar, Bihać i Otoku.

Energičnim djelovanjem 4. armija je za samo dva dana razbila neprijateljsku frontu u Lici između Une i Gospića i podišla Bihaću s juga i jugoistoka, a 4. korpus sa sjevera i sjeveroistoka. Time je bila stvorena povoljna situacija da se zauzme Bihać, iako to nije bilo predviđeno planom operacije.

Napad na Bihać započela je 22. ožujka 26. divizija i 4. korpus, dok su se ostale snage prikupljale za prodor u pravcu Gospića i Otočca. Poslije višednevnih borbi noću 27/28. ožujka neprijatelj je bio prisiljen da uz velike gubitke napusti Bihać. Zauzimanjem Bihaća otklonjena je opasnost za desni bok i pozadinu 4. armije. Istovremeno je poremećen cijeli sistem neprijateljske obrane u dolini Une.

Poslije izvršene pregrupacije snaga, 4. armija je 4. travnja prešla u napad na neprijateljsku obranu koja je bila organizirana na liniji Vrhovine—Gospić—Karlobag—Pag. Već prvog dana probijena je neprijateljska fronta na cijeloj širini. Jedinice 13, 26. i 20. divizije oslobodile su Perušić, Lički Osik, Gospić i Brušane. Jedinice 19. divizije prodrle su preko Vrhovina u Gacko polje i podišle Otočcu. Istovremeno je 9. divizija razbila neprijatelja na prostoru Karlobag—Baške Oštarije i u suradnji s Pomorskom komandom sjevernog Jadrana oslobodila otok Pag. Za to vrijeme 7. divizija 4. korpusa zauzela je Krišpolje i Jezerane, i 6. aprila Brinje.

U daljem nastupanju 19. divizija oslobodila je Otočac i Zutu Lokvu i preko Krivog Puta izbila na more između Novog i Senja, a zatim je sa 26. divizijom, koja je napadala s juga i jugoistoka, u teškim borbama 8. i 9. travnja

Sl. 110 — Kvarnerski pomorski sastav u oslobođenom Karlobagu, travnja 1945.

razbila neprijateljske snage u rejonu Senja. Jedinice 13. divizije oslobodile su Modruš, Josipdol i Ogulin, a 9. divizija je zauzela Jablanac. Zbog opasnosti da njemačka 104. divizija iz rajona Slunj — Ličko Petrovo Selo ugrozi pozadinu 4. armije, prebačena je 20. divizija na prostor Babin Potok—Zalužnica. Naređenjem Generalštaba Jugoslavenske armije 29. divizija je 12. travnja upućena s prostora Kiseljak—Busovača u dolinu Une da bi zajedno s jedinicama 4. korpusa osigurala desni bok 4. armije.

Produžavajući djelovanja jedinice 9. divizije i Pomorske komande sjevernog Jadrana zauzele su 12. travnja otok Rab. Trinaesta divizija je zauzela Tounj i Donje Dubrave, a zatim je upućena prema Lokvama gdje je 43. divizija vodila žestoke borbe. U teškim borbama 14. i 15. travnja 19. divizija zauzela je Novi i Crikvenicu.

Izbijanjem 4. armije u polovici travnja na liniju Lokve—Crikvenica završena je Ličko-primorska operacija i to oko 15 dana ranije nego je bilo planirano. Za oko 27 dana 4. armija je prodrla u dubinu od oko 150 kilometara, potpuno razbila 15. brdski korpus i oslobodila Liku te veći dio Gorskog kotara i Hrvatskog primorja.

Dok je 4. armija prodirala prema Istri, 7. korpus u Notranjskoj i Dolenjskoj i 9. korpus u Gorenjskoj i Slovenskom primorju djelovali su na važne komunikacije u pozadini neprijatelja, vezivali njegove znatne snage i sprečavali slobodu manevra.

Četvrta armija uspješno je izvršila prvi dio postavljenog zadatka. Njeni su borci hrabro i odlučno jurišali tukući neprijatelja i oslobađajući svoju napućenu domovinu.

Oslobođenje otoka Paga

U sklopu operacija 4. armije jedinice 9. divizije i Pomorske komande Sjevernog Jadrana dobile su zadatak da oslobode otok Pag. Neprijatelj je imao na otoku Pagu, koji je bio uključen u obrambeni rajon Karlobaga, oko 500 vojnika iz sastava 392. legionarske divizije, 11. ustaško-domobranske divizije i bataljona obalskih lovaca »Brandenburg«. Na ulazu u Paški zaljev nalazila se baterija haubica od 100 mm. Većina neprijateljskih snaga nalazila se u mjestu Pagu, oko kojeg su na podesnim položajima bili izgrađeni bunker, mitraljeska i minobacačka gnijezda, i streljački zakloni opasani bodljikavom žicom i minama. Na kopnu sjeverno od Karlobaga, kod Vidovca, nalazila se baterija topova od 105 mm, koja je mogla svojom vatrom tući srednji dio Paga, Maunski kanal i zaljev Košljun. U Novalji se nalazio vod njemačkih obalskih lovaca jačine oko 60 vojnika.

Plan za oslobođenje Paga izrađen je u Zadru 2. i 3. travnja 1945. na zajedničkom sastanku štabova 9. divizije, Pomorske komande sjevernog Jadrana i po jednog predstavnika britanske ratne mornarice i zrakoplovstva. Početak napada određen je za 6 sati 4. travnja. Uvečer 3. travnja prebačen je dvjema desantnim splavima jedan bataljon mornaričke pješadije u Staru Poveljanu na Pagu sa zadatkom da zauzme položaje između Velog Blata i Gorice i štiti predviđena mjesta za iskrcavanje.

Jedinice za napad na Pag jačine 1.850 boraca formirane su u tri kolone:

— 1. kolona sastava 2. bataljon 3. dalmatinske brigade i jedna saveznička (britanska) baterija topova od 75 mm ukrcana je na tri desantne splavi (od kojih jedna saveznička) u Ninu. Ovaj konvoj u pratnji jednog patrolnog čamca isplovio je u 22 sata 3. travnja za Dinjišku, gdje su iskrcane jedinice. Zadatak ove kolone bio je da napada Pag s istoka i sjevera.

— 2. kolona sastava 4. bataljon 3. dalmatinske brigade ukrcana je na četiri motorna jedrenjaka u Ninu, a jedna baterija haubica od 100 mm i jedna baterija haubica od 75 mm na dvije desantne splavi u Petrčanima. Bataljon je iskrcan u Novoj Poveljani, a baterije u uvali Mlinica. Zadatak ove kolone bio je da napada Pag s juga i jugozapada.

— 3. kolona sastava dva bataljona mornaričke pješadije ukrcana je na četiri motorna jedrenjaka u Zatonu. Ispred ovog konvoja plovila su dva leuta s improviziranom minolovkom. Bataljoni su iskrcani u uvali Simuni sa zadatkom da napadnu Novalju.

Napad su potpomagala dva saveznička desantna broda za artiljerijsku podršku i avijacije. Kvarnerski pomorski sastav s tri naoružana broda (NB) i četiri patrolna čamca vršio je osiguranje u Velebitskom i Maunskom kanalu i Virskom moru.

Bataljoni mornaričke pješadije brzo su likvidirali neprijateljski garnizon u Novalji ubivši 27 i zarobivši 18 neprijateljskih vojnika, dok se manji broj uspio povući prema Pagu. Vlastiti gubici bili su 5 mrtvih i 7 ranjenih.

Napad na Pag počeo je poslije artiljerijske i avijacijske pripreme, koja je morala biti prekinuta zbog jake kiše i slabe vidljivosti. Nijemci su pružali

Sl. 111 — Brodovi Mornarice NOVJ u luci oslobođenog Jurjeva, 9. IV 1945.

ogorčen otpor i uspjeli su zadržati oba bataljona na prilazima gradu. Ponovni pokušaj u poslijepodnevnim i večernjim satima da se Nijemci odbace s položaja istočnog od grada nije uspio pa je napad odgođen za slijedeći dan.

Dobivši podatak da se u luci Paga nalazi manji njemački ratni brod, komandant Kvarnerskog pomorskog sastava isplovio je uvečer 4. travnja iz Lukova Sugarja s tri naoružana broda i dva patrolna čamca na patroliranje ispred Paških vrata. Oko 23,45 sati opažena je silhueta čamca koji se velikom brzinom kretao prema sjeverozapadu. Na njega je odmah otvorena vatra, ali se čamac uspio probiti u tamnoj noći. Gubici neprijatelja ostali su nepoznati, a na BB »Topčider« teško je ranjen jedan mornar koji je kasnije umro.

Ponovni napad na Pag započeo je poslije artiljerijske i avijacijske pripreme u 16 sati 5. travnja. Poslije snažnog juriša oba bataljona 3. brigade prodrli su u grad i ubrzo ga zauzela. Neprijateljski gubici iznosili su 108 mrtvih i 192 zarobljena, među kojima 5 oficira i 39 podoficira. Ratni plijen bio je velik: 59 mitraljeza i automata, 4 topa, 6 minobacača, preko 200 pušaka i veća količina raznog ratnog materijala, Jedinice 3. brigade imale su osjetne gubitke: 29 poginulih i 66 ranjenih.

Za vrijeme borbi na Pagu 2. dalmatinska proleterska brigada 9. divizije i dva bataljona 3. dalmatinske brigade oslobodili su Karlobag. Zatim je 9. divizija nastavila nadiranje prema Jablancu koji je zauzela 8. travnja. Dva bataljona 3. brigade prebačena su iz Paga u Karlobag, a Kvarnerski odred morna

ričke pješadije koncentriran je u Novalji. Kvarnerski pomorski sastav bazirao je u Karlobagu vršeći patrolnu službu u Velebitskom kanalu. Minerski odred ispitivao je plovnu rutu uz zapadnu obalu Paga. Obavještajni oficir Pomorske komande sjevernog Jadrana pronašao je u lučkoj kapetaniji u Karlobagu pomorsku kartu Kvarnera i Kvarnerića na kojoj su bila ucrtana opasna minska područja i plovne rute koje su upotrebljavali Nijemci. Ova je karta bila od velike koristi prilikom planiranja i izvršenja desanta na Krk, Lošinj, Cres i Istru.

Operativni dio Pomorske komande sjevernog Jadrana koji se smjestio na Pagu odmah je započeo pripreme za iskrcavanje na Rab.

Oslobođenje Raba

Neprijateljske snage na otoku Rabu bile su iz sastava 540. mornaričkog artiljerijskog divizionu, zatim jedna četa iz 392. legionarske divizije, osoblje lučke kapetanije Rab, odjeljak pomorske policije, odjeljenje žandara — ukupno oko 530 vojnika i mornara. Jedna neprijateljska baterija nalazila se na rtu Stojan (1 top od 120 mm, 2 topa od 75 mm), druga na rtu Krištofor (5 topova od 76 mm) i treća sjeveroistočna od mjesta Rab, na Brnu (4 topa od 88 mm). Oko artiljerijskih položaja bili su izgrađeni bunkerji opasani minama i žicom. Sva tri glavna položaja posebno su branjena većim brojem četverocijevnih protuavionskih topova od 20 mm. U moru južno i jugozapadno od otoka bila su položena minska polja.

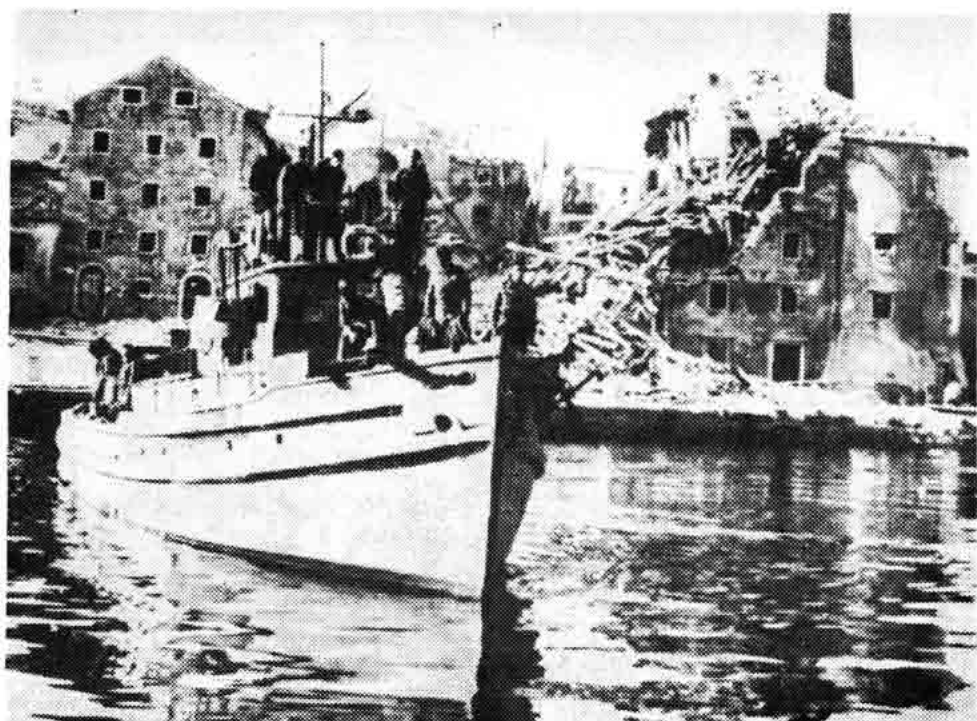
Naređenjem štaba 9. divizije i Pomorske komande sjevernog Jadrana iskrcavanje jedinica i artiljerije na Rab trebalo je biti završeno do 3 sata 12. travnja, a početak napada je određen u 6 sati istog dana.

Jedinice i artiljerija za napad na Rab formirane su u četiri kolone:

— 1. kolona sastava tri bataljona 3. dalmatinske brigade i prištapski dijelovi 9. divizije ukrcani su na motorne jedrenjake i desantne splavi u Karlobagu pa je konvoj doplovio u polaznu luku Prizna. Konvoj je isplovio u 22,30 sati 11. travnja za uvalu Mišnjak (o. Rab) gdje su iskrcane jedinice. U uvalu Pag je jednim motornim jedrenjakom u pratnji patrolnog čamca ranije iskrcana jedna četa sa zadatkom da štiti mjesta iskrcavanja u uvali Mišnjak. Nakon iskrcavanja ove čete patrolni je čamac patrolirao u Barbatskom kanalu. Zadatak prve kolone bio je da napada mjesto Rab.

— 2. kolona sastava jedan bataljon 3. dalmatinske brigade, dva bataljona 2. dalmatinske proleterske brigade i jedna baterija topova od 75 mm ukrcani su u Karlobagu i Jablancu na dva saveznička desantna broda. Komandant Kvarnerskog pomorskog sastava koji je bio zadužen za prijevoz i iskrcavanje 2. kolone uputio je predvečer naoružane brodove NB-3 »Jadran« i NB-14 »Pionir« na patrolnu liniju između otoka Goli i kopna u cilju zaštite područja iskrcavanja od prodora neprijateljskih brodova iz pravca Rijeke. Na patrolni čamac PC-8 »Udarnik« ukrcana je jedna četa iz 2. dalmatinske proleterske brigade. Sastav PC-4 »Junak«, PC-8 »Udarnik« i PC-53 »Zora« isplovio je za uvalu Crnika, gdje je iskrcana spomenuta četa radi zaštite mjesta iskrcavanja. Zatim je ovaj sastav preuzeo osiguranje konvoja koji je iskrcao 2. kolonu u Crniki. Zadatak 2. kolone je bio da sa dva bataljona napadne utvrđeni odsjek Lopar — rt Stojan, a s jednim bataljonom na mjesto Rab.

Sl. 112 — Motorni brod NB-3 »Jadran« isplovljava iz Senja za Krk, travnja 1945.

— 3. kolona sastava dvije baterije od 75 mm ukrcana je u Jablancu na dvije desantne splavi i zatim iskrcana na Rab u rejonu južno od Barbata. Obje baterije trebale su podupirati napad na mjesto Rab.

4. kolona sastava tri bataljona Kvarnerskog odreda mornaričke pješadije i jedna baterija od 75 mm ukrcana je u Novalji i Tovarnelama (o. Pag) na dva motorna jedrenjaka i dvije desantne splavi. Uz osiguranje naoružanog broda NB-13 »Partizan II« i patrolni čamac PC-1 »Jadran« i PC-2 »Macola« ovaj konvoj je iskrcao 4. kolonu u rejonu rta Kalifront. Zadatak 4. kolone bio je da napadne utvrđeni odsjek na rtu Krištofor.

Ukupo u napadu na Rab sudjelovalo je 3.434 borca i rukovodilaca.

Borbe na otoku počele su u 7 sati 12. travnja. Neprijatelj je ispočetka pružio jak otpor, ali odlučnim jurišima boraca 9. divizije i Kvarnerskog odreda mornaričke pješadije zauzeto je uporište na rtu Stojan, pa uporište na rtu Krištofor i konačno oko 12,30 sati savladan je zadnji neprijateljski položaj kod mjesta Rab pa je cijeli otok bio oslobođen.

Jedinice mornaričke pješadije imale su 2 mrtva i 8 ranjenih, a 9. divizija 4 mrtva i 23 ranjena. Nijemci su imali 195 mrtvih i 333 zarobljena vojnika među kojima 8 oficira. Zaplijenjen je veći broj topova, mitraljeza, automata, pušaka, radio-stanica, zatim veće količine municije, hrane i drugog ratnog materijala.

Grupa od dva britanska desanta broda za artiljerijsku podršku koja je iz Paškog kanala trebala tući neprijateljske položaje na Rabu nije ni otvarala vatru jer njeni promatrači iskrcani sa 4. kolonom nisu uspjeli uspostaviti radio-vezu s brodovima. U prijepodnevnim satima 11. travnja saveznički su avioni napali bateriju na rtu Krištofor, a oko 18 sati šest lovaca-bombardera iz sastava 2. eskadrile zrakoplovstva Jugoslavenske armije tuklo je raketama baterije na rtu Stojan i na položaju sjeveroistočno od Raba.

Minerski je odred ujutro 12. travnja doplovio sa svojim brodovima u Barbatski kanal i odmah započeo s pretraživanjem plovne rute između otoka Dolin i Raba. Odmah nakon oslobođenja Raba Minerski je odred uspio otvoriti plovni put do luke Rab.

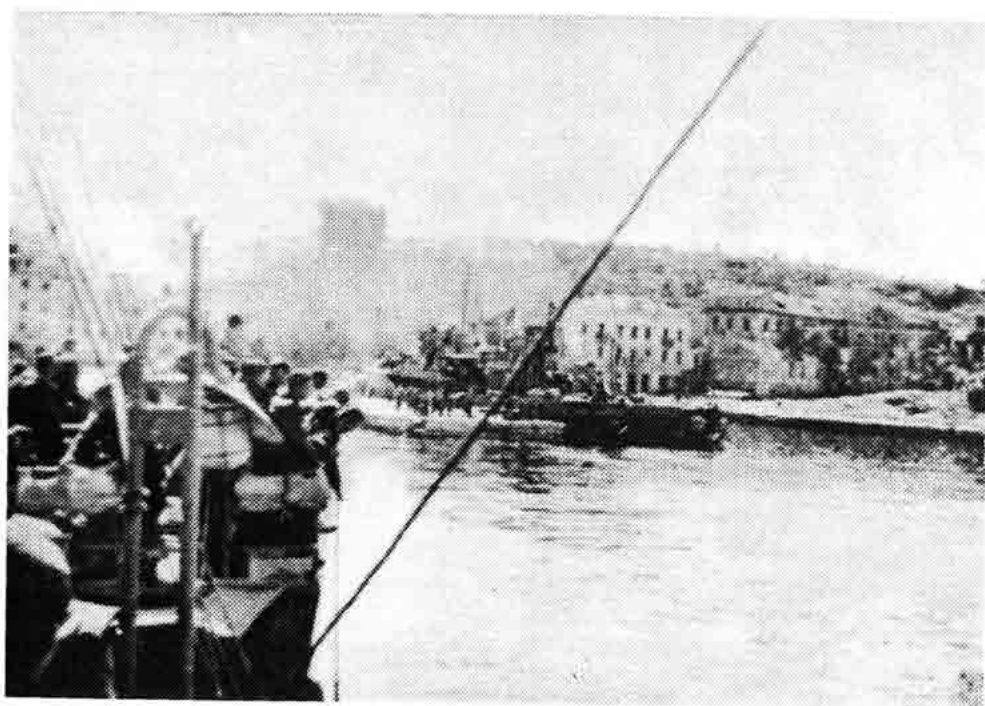
Iz Ankone u Zadar su 11. travnja uplovile tri topovnjače Kraljevske mornarice koje su vijale jugoslavensku zastavu bez krune i grba, ali su posade na kapama i dalje nosile kraljevske ambleme i natpise. S njima je došao britanski pomorski komandant sjevernog Jadrana. Uvečer 11. travnja ove su tri topovnjače isplovile iz Zadra i zauzele patrolnu liniju u Kvarneriću između otoka Krka i Cresa u svrhu zaštite područja iskrcavanja od napada neprijateljskih pomorskih snaga sa sjevera. Istovremeno je s istim zadatkom grupa britanskih motornih tonjača i torpednih čamaca uspostavila patrolnu liniju u Velebitskom kanalu između Novog i otoka Krka. Međutim, u toku noći 11/12. travnja oba ova sastava nisu došla u dodir s neprijateljskim brodovima.

Oslobođenjem Raba 9. divizija i Pomorska komanda sjevernog Jadrana u potpunosti su izvršile zadatak dobijen od Štaba 4. armije za prvu etapu Ličko-primorske operacije.

Na Rabu se koncentrirala glavnina 9. divizije, osim 4. splitske brigade koja je bila na putu iz Dalmacije za operacijsko područje. Pomorska komanda sjevernog Jadrana preselila se iz Zadra u Rab. Tamo su prikupljene njene jedinice: Kvarnerski pomorski sastav, Kvarnerski odred mornaričke pješadije, Minerski odred i sve pozadinske i pomoćne jedinice.

Britanski pomorski komandant sjevernog Jadrana prikupio je također u luci Rab nekoliko desantnih brodova, patrolnih čamaca i minolovaca, kao i dvije topovnjače kraljevske mornarice, koje su bile pod njegovom operativnom komandom. Prisutnost ove dvije topovnjače s jugoslavenskom zastavom bez ikakve oznake, i sa posadama koje su na kapama nosile kraljevske ambleme izazvalo je negodovanje posebno kod boraca 9. divizije, koji su se sreli s istim oznakama na četničkim kapama još godine 1942. U takvoj situaciji, da ne bi došlo do incidenata, borcima je objašnjen stav saveznika i napori Vrhovnog komandanta da ta mornarica uđe u sastav Jugoslavenske mornarice.

Prema tome, sudjelovanje kraljevske mornarice u desantu na Rab bilo je vrlo skromno, jer su isključivo za patroliranje upotrebljena samo tri broda tokom jedne noći. Već 12. travnja na jednoj od tih topovnjača došlo je do kvara, jer se prelomila desna osovina pa je izgubljen propeler. Zatim je 14. travnja došlo do istog kvara na drugoj topovnjači. Konačno 15. travnja došlo je do potpuno istog kvara i na trećoj topovnjači. Premda u sačuvanim dokumentima nema nikakvog spomena o uzrocima tih kvarova, što izaziva opravdanu sumnju da su kvarove namjerno izazvali protivnici sjedinjenja Kraljevske mornarice i Jugoslavenske mornarice.

Sl. 113 — Ukcavanje jedinica 26. div. na brodove za iskrcavanje na otok Krk, senjska luka travnja 1945.

Desant na Krk

Prema zamisli Staba 4. armije bilo je predviđeno da se angažiranjem jačih snaga istodobno oslobode otoci Krk, Lošinj i Cres. Brodovima kojima je raspolagala Pomorska komanda sjevernog Jadrana istodobno iskrcavanje na sva tri otoka nije se moglo izvršiti pa je zatražena pomoć od saveznika. Međutim, saveznici su zahtijevali da se zbog mnogobrojnih minskih polja prethodno izvrši pretraživanje Kvarnerića i Velebitskog kanala. Kako je ovo zahtijevalo mnogo vremena, donesena je odluka da se prvo oslobodi Krk, a zatim Lošinj i Cres. Neprijateljski garnizoni na otoku Krku nalazili su se u Baški Novoj, Baški Staroj, Puntu, Krku, Malinskoj i Omišlju. Ukupno je na otoku bilo oko 700 vojnika i 17 topova kalibra 75 do 150 mm. Minska polja bila su položena pred zapadnom obalom otoka, posebno u Srednjim vratima.

Za desant na Krk bile su određene 1. i 11. dalmatinska brigada 26. divizije, prištapski dijelovi i artiljerijski divizion 26. divizije, i Kvarnerski odred mornaričke pješadije sa svoja tri bataljona i haubica od 75 mm. Ukupna jačina desantnih jedinica iznosila je 3.900 boraca.

Jedinice i artiljerija svrstani su u tri kolone:

— 1. kolona sastava tri bataljona Kvarnerskog odreda mornaričke pješadije i jedna baterija od 77 mm ukrcana je u Rabu na tri motorna jedrenjaka (M/j »Omladinac«, m/j »Marjan« i m/j »Lahor«) i desantnu splav

»MS-11«. Uz pratnju patrolnog čamca PČ-7 »Osvetnik« ova je konvoj uplovio u uvalu Mala Luka (o. Krk) u 23,30 sati 16. travnja, gdje su iskrcane jedinice i artiljerija. Zadatak 1. kolone bio je da napadne Bašku Novu i Bašku Staru.

— 2. kolona sastava 11. dalmatinska brigada ukrcana je u Senju na šest motornih jedrenjaka i jedan saveznički desantni brod. Konvoj 2. kolone uz pratnju NB-3 »Jadran«, PČ-4 »Junak« i PČ-8 »Udarnik« uplovio je u Vrbnik, gdje su iskrcane jedinice u prvim satima 17. travnja. Za zaštitu mjesta iskrcavanja prebačen je u Vrbnik jedan bataljon uvečer 16. travnja. Zadatak 2. kolone bio je da napadne Krk i Punit.

— 3. kolona sastava 1. dalmatinska proleterska brigada ukrcana je u Jurjevu na četiri motorna jedrenjaka, dvije desantne splavi i jedan saveznički desantni brod. Uz pratnju NB-13 »Partizan II«, NB-14 »Pionir« i PČ-2 »Maccola« ovaj konvoj je uplovio u uvalu Sv. Marak (o. Krk) u 3 sata 17. travnja gdje su iskrcane jedinice. U 22 sata 16. travnja u Sv. Marak prebačen je jedan bataljon radi osiguranja mjesta iskrcavanja. Zadatak 3. kolone bio je da napadne Omišalj i Malinsku.

Još uvečer 15. travnja u uvalu Petrina (o. Krk) iskrcana je izviđačka četa 26. divizije, jer je bilo naređeno da se desant na Krk izvrši noću 15/16. travnja. Jaka bura onemogućila je ostvarenje ovog naređenja pa je iskrcavanje izvršeno noću 16/17. travnja.

Borci Kvarnerskog odreda mornaričke pješadije koji su se rasporedili za napad na Bašku Novu primijetili su ujutro oko 5 sati 17. travnja da su Nijemci digli bijelu zastavu. Jedinice su odmah bez borbe ušle u Bašku Novu, gdje se predala kompletna njemačka jedinica od 130 vojnika i oficira na čelu s komandantom uporišta. Zatim je ubrzo zauzeta i Baška Stara.

Napad jedinica 1. i 11. brigade započeo je u 8 sati 17. travnja. Garnizon u Puntu se predao, ali su kod Krka, Malinske i Omišlja Nijemci pružili vrlo jak otpor. Poslije teških borbi 11. brigada je oslobodila Krk do 17,15 sati. Jedinice 1. brigade oslobodile su Malinsku do 16 sati, a Omišalj oko 20 sati. Samo manji dio garnizona iz Omišlja uspio se povući na kopno.

Nijemci su na Krku imali 480 mrtvih, od kojih 6 oficira. Zarobljeno je 130 vojnika i 1 oficir. Zaplijenjene su veće količine oružja, municije i hrane.

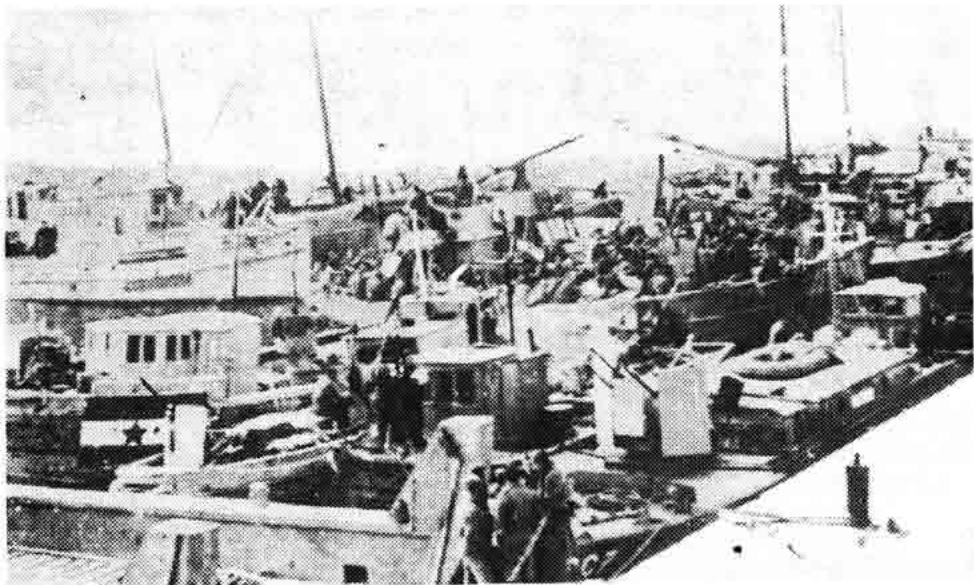
Jedinice 1. i 11. brigade imale su 17 poginulih i 27 ranjenih.

Napad na Krk trebala su potpomagati četiri saveznička desantna broda za artiljerijsku podršku, raspoređena u Kvarneriću i Velebitskom kanalu. Kako su saveznički promatrači zakasnili, to vatra s brodova nije ni otvarana.

Nakon oslobođenja Krka 1. dalmatinska proleterska brigada prebačena je u Crikvenicu, a 11. dalmatinska brigada ostala je na otoku kao rezerva 9. divizije sve do 22. travnja, kada je prevezena na kopno.

Mornarička udarna grupa Krk koja je djelovala na tom otoku reorganizirana je u bataljon mornaričke pješadije i uvrštena u Kvarnerski odred mornaričke pješadije.

Velik broj položenih mina zahtijevao je pretraživanje plovnih ruta, posebno onih između oslobođenih otoka. Zbog toga je komandant Jugoslavenske mornarice naredio da se pojača Minerski odred Pomorske komande sjevernog Jadrana hitnim slanjem minera iz Boke kotorske. Posebno su mine tražili i avioni 2. eskadrile Zrakoplovstva Jugoslavenske armije, koji su letjeli nad Kvarnerićem i Kvarnerom dostavljajući podatke o opsežnim minkim poljima.

Sl. 114 — Brodovi Mornarice NOVJ prebacuju jedinice 26. dalm. div. za iskrcavanje na otok Krk, Senj, travnja 1945.

Za vrijeme iskrcavanja na Krk jedinice 9. divizije vršile su na Rabu pripreme za iskrcavanje na Cres i Lošinj.

Desant na Lošinj i Cres

Protudesantna obrana na otocima Lošinj i Cres bila je u prvom redu usmjerena prema otvorenom moru, odakle su Nijemci očekivali iskrcavanje. Glavna uporišta nalazila su se u rejonu Malog Lošinja, Osora, luke Cres i na sjevernom dijelu otoka Cresa. Okosnicu uporišta činili su položaji baterija opasani bunkerima i bodljikavom žicom. Osobito se isticalo posebno uređeno uporište na brdu Tovar (kota 127), gdje je baterija bila sva pod zemljom.

Posada Lošinja i Cresa imala je oko 1.200 vojnika i mornara iz sastava 237. divizije, 540. mornaričkog artiljerijskog divizionu, 10. talijanske fašističke MASS flotile pomorske i teritorijalne milicije i jedinica komande luke Kvarner čije je sjedište bilo u Cresu. Ova komanda bila je odgovorna za rukovođenje obranom otoka Krk, Cres i Lošinj.

Nijemci su u Srednjim vratima (između otoka Cresa i Krka), Velim vratima (između otoka Cresa i Istre), Riječkom zaljevu i Kvarneru položili oko 2.300 kontaktnih i nekontaktnih mina. Međutim, uz istočnu obalu Cresa i Lošinja nisu položili mine. Do tih podataka došao je obavještajni oficir Pomorske komande sjevernog Jadrana preko ribara i mještana. To je olakšalo izvršenje planiranog iskrcavanja, jer prethodno nije trebalo čistiti plovne rute do mjesta predviđenih za iskrcavanje.

Prilikom planiranja desanta na Cres i Lošinj, zbog 11. dalmatinske brigade koja je kao rezerva 9. divizije bila na Krku, trebalo je osigurati dodatni brodski prostor. Zatražena je pomoć od saveznika, koji su dodijelili pet desantnih brodova za prijevoz jedinica, zatim dva desantna broda za artiljerijsku podršku, nekoliko patrolnih brodova za osiguranje konvoja i tri topovnjače za zaštitu rejona iskrcavanja iz pravca Rijeke. Međutim, na molbu Pomorske komande sjevernog Jadrana da se dodijele i topovnjače iz sastava kraljevske mornarice, britanski je pomorski komandant sjevernog Jadrana to energično odbio s motivacijom da nije mjerodavan, iako je prema sporazumu u Kozerti od ožujka 1945. baš on trebao rješavati takve probleme.

Prema planu operacije za oslobođenje Cresa i Lošinja jedinice 9. divizije i Kvarnerskog odreda mornaričke pješadije jačine 4.586 boraca formirane su u tri kolone:

— 1. kolona sastava 2. dalmatinska proleTERSka brigada i artiljerijski divizion ukrcani su u Rabu na pet savezničkih desantnih brodova. Uz osiguranje savezničkih patrolnih brodova ovaj konvoj je iskrcao 1. kolonu u zaljev Koromačna (otok Cres) do 24 sata 19. travnja. Zaštitu mjesta iskrcavanja vršio je jedan bataljon mornaričke pješadije koji je prebačen u Koromačnu uvečer 18. travnja. Zadatak 1. kolone bio je da napadne Cres.

—2. kolona sastava 3. dalmatinska brigada ukrcana je u Rabu na sedam motornih jedrenjaka i jednu desantnu splav. Uz osiguranje NB-13 »Partizan II« i dva patrolna čamca ovaj konvoj je iskrcao 2. kolonu u uvalu Galboka (otok Cres) do 24 sata 19. travnja. Bataljon mornaričke pješadije koji je iskrcan u istu uvalu 18. travnja vršio je zaštitu mjesta iskrcavanja. Zadatak 2. kolone bio je da napadne Osor.

— 3. kolona sastava dva bataljona mornaričke pješadije i jedna baterija od 75 mm ukrcani su u luci Baška Nova (o. Krk) na motorne jedrenjake i desantnu splav 18. travnja. Zatim je ovaj konvoj uplovio u Rab. Istog dana uz osiguranje NB-3 »Jadran« i PC-1 »Jadran« konvoj je isplovio za Olib, svoju polaznu luku za desant. Uvečer 19. travnja konvoj je isplovio sa Ilovika, gdje je iskrcana baterija od 75 mm. Zatim je na jugoistočnu obalu Lošinja prebačen bataljon mornaričke pješadije radi zaštite mjesta iskrcavanja, a nakon toga i ostale jedinice 3. kolone. Zadatak 3. kolone bio je da napadne Veli i Mali Lošinj.

Jedan patrolni čamac prebacio je uvečer 18. travnja u zaljev Vrč na Cresu jednu četvu automatičara sa zadatkom da zauzme položaje jugoistočno od Osora i zajedno s jedinicama 3. kolone napadne to uporište.

Ujutro 20. travnja oko 7 sati četiri lovca iz sastava 1. lovačke eskadrile Zrakoplovstva Jugoslavenske armije napala su uporište Tovar.

Napad 2. dalmatinske proleTERSke brigade na Cres počeo je u 9 sati 20. travnja nakon artiljerijske pripreme. Neprijatelj je pružao ogorčen otpor pa su teške i krvave borbe trajale cijeli dan sve do 20 sati, kada je uporište savladano. Slijedećeg dana nastavljen je prodor prema sjevernom dijelu otoka, gdje su svladana dva preostala uporišta. Samo manji broj neprijateljskih vojnika uspio se prebaciti u Istru.

Napad na Osor počeo je u 4 sata 20. travnja. I ovdje se neprijatelj ogorčeno branio pa se borba vodila za svaku kuću. Nakon četverosatne borbe zauzet je Osor, a neprijatelju je onemogućeno da poruši most koji je povezivao Cres s Lošinjem. Zatim su jedinice 3. dalmatinske brigade prešle na Lošinj, oslobodile Nerezine i krenule u napad na uporište Tovar.

Jedinice 3. kolone, poslije jednosatne artiljerijske pripreme koja je počela oko 6 sati 20. travnja zauzele su u naletu Veli Lošinj. Zatim su jedinice podijeljene u dvije kolone. Jedna je krenula k Malom Lošinju, a druga prema luci Čikat. Neprijatelj je pružao jak otpor, postupno se povlačio prema uporištu Tovar i usput rušio važnije objekte. Pokušaj Nijemaca da razruše obalu u Malom Lošinju nije uspio, jer je borac 2. bataljona mornaričke pješadije Petar Dejanović opazio gorući štapin, potrčao i presjekao ga prije nego što je došlo do eksplozije. Dalje napredovanje mornaričke pješadije neprijatelj je zaustavio rušenjem mosta kod Privlake. Predvečer su borci mornaričke pješadije prešli preko provizorno postavljenog mosta i krenuli u napad prema utvrđenom Tovariću (kota 97). Istovremeno su jedinice 3. dalmatinske brigade krenule u odlučan napad na Tovar. Jedna četa ove brigade uspjela je prodrijeti na sedlo između Tovara i Tovarića i napasti neprijatelja s leđa. Izložen jakoj unakrsnoj vatri neprijatelj se predao na Tovu, a zatim i na Tovariću. Tako je otok Lošinj 20. travnja bio potpuno oslobođen.

U borbama za Cres i Lošinj neprijatelj je imao 495 mrtvih i 685 zarobljenih. Zaplijenjene su velike količine naoružanja i ratnog materijala, među ostalim 34 topa, 54 puškomitraljeza, 752 puške i 6 teških minobacača.

Jedinice 9. divizije i Kvarnerskog odreda mornaričke pješadije imale su 27 poginulih i 97 ranjenih.

Dva saveznička desantna broda za artiljerijsku podršku otvorili su oko 17 sati 20. travnja vatra na Tovar i Tovarić. Budući da su dva plotuna pala na naše jedinice, štab 9. divizije zatražio je da se vatra odmah obustavi, tako da ovi brodovi nisu više ni gađali spomenute položaje.

Desantom na Lošinj i Cres ugrožen je dalji opstanak brodova njemačke ratne mornarice u Riječkom zaljevu. Zbog toga su Nijemci uvečer 20. travnja organizirali bijeg svojih brodova iz Rijeke. Konvoj sastava oko 40 raznih brodova, među kojima 6 tankera, 2 remorkera i 22 razna desantna broda, isplovio je oko 21 sat iz Rijeke za Pulu. Iz nepoznatih razloga ovaj konvoj nisu napali saveznički brodovi. Naoružani brodovi i patrolni čamci Kvarnerskog pomorskog sastava bili su u to vrijeme na zadacima osiguranja u vodama Lošinja i u Tihom kanalu (između otoka Krka i kopna). Zbog male brzine oni nisu mogli stići i napasti ovaj njemački konvoj. Osim toga u sastavu ovog konvoja bili su desantni tenkonosci naoružani topovima od 88 mm, dok je najjače oružje na brodovima Kvarnerskog pomorskog sastava bio top od 40 mm.

Ujutro 21. travnja oko 8,50 sati 4 lovca-bombardera 2. eskadre Zrakoplovstva Jugoslavenske armije napala su neprijateljske brodove iz spomenutog konvoja koji su bili maskirani po uvalama u području Pule i Briona. Tom prilikom potopljena su ili oštećena 4 broda.

Vrhovni komandant maršal Tito svojom naredbom od 2. travnja 1945. pohvalio je jedinice 4. armije i Jugoslavenske mornarice koje su oslobodile Hrvatsko primorje sa Sušakom, i otoke Rab, Krk, Cres i Lošinj.

Oslobođenjem kvarnerskih otoka jedinice 4. armije i Jugoslavenske mornarice sasvim su se približile Istri, od koje ih je dijelio kanal širok samo oko 3 nautičke milje. Ovaj veliki uspjeh bio je djelo svih boraca i rukovodilaca, koji su s velikim elanom i oduševljenjem jurišali na neprijateljske položaje i svojom krvlju označavali pobjedonosni put prema zapadnim granicama Jugoslavije.

Posebno treba naglasiti da je Jugoslavenska mornarica sa svojim malobrojnijim i skromnim drvenim brodovima vrlo uspješno i za kratko vrijeme

izvršila sve postavljene zadatke u desantnim operacijama koje su izvedene od otoka Paga pa do Lošinja i Cresa.

Odmah nakon oslobođenja Cresa i Lošinja Pomorska komanda sjevernog Jadrana poduzela je niz mjera za formiranje novih mornaričkih ustanova i jedinica na ovom području. Već 20. travnja u Crikvenici su izvršene pripreme za formiranje Pomorske obalne komande Rijeka. Ova je komanda nakon oslobođenja Sušaka odmah prebačena u taj grad. Zatim je ubrzo uspostavljena i Mornarička stanica Lošinj. Obje ove komande odmah su započele s izvršavanjem mnogih zadataka koje je zahtijevala postojeća operativna situacija, jer je Pomorska komanda sjevernog Jadrana u duhu dobivenih napređenja nastavila svoje operacije prema Istri i Trstu.

Zaključak

Jugoslavenska je armija u završnim operacijama imala svoj samostalni sektor fronte od Drave do Jadranskog mora koji je bio dio strategijskog obruča oko fašističke Njemačke. U sklopu savezničkog plana o konačnom uništenju njemačke oružane sile Jugoslavenska armija imala je zadatak da oslobodi svoju zemlju i ujedno sudjeluje u operacijama 3. ukrajinskog fronta u Mađarskoj i angloameričkih armija u Italiji.

Postavljene zadatke Jugoslavenska armija izvršila je potpuno. Osnovnu zamisao svog Vrhovnog komandanta Jugoslavenska armija uspješno je ostvarila. Njemačko-balkanska grupacija i preostale snage domaćih izdajnika bile su na jugoslavenskom ratištu strategijski opkoljene, a zatim razbijene, odnosno zarobljene. Uspješnim manevrom krilnih armija i stalnim pritiskom iz centra neprijateljske snage odbačene su na teritorij Slovenije, gdje su uništene ili zarobljene.

Ovi veliki uspjesi Jugoslavenske armije rezultat su pravilne zamisli završnih operacija od strane Vrhovnog komandanta maršala Tita, kao i pravilnog rukovođenja od strane Generalštaba i štabova armija, korpusa i divizija. Zahvaljujući ovom uspješnom i vještom rukovođenju, znalčkoj upotrebi velikog broja jedinica u neprijateljskoj pozadini i velikom požrtvovanju, hrabrosti i borbenosti boraca i rukovodilaca, svi planovi i ciljevi u završnim operacijama na vrijeme su ostvareni, a često i prije postavljenih rokova.

Borci i rukovodioci Jugoslavenske armije pokazali su u završnim operacijama bezbroj primjera herojskog žrtvovanja. Jurišajući hrabro i odlučno na neprijateljske položaje oni su donosili slobodu svom porobljenom narodu i napaćenoj domovini.

U sklopu završnih operacija Jugoslavenska mornarica također je uspješno izvršila sve postavljene zadatke. Ona je omogućila lijevom krilu 4. armije da se preko kvarnerskih otoka prebaci u Istru i izbije u rejon Trsta i dolinu Soče. Time je ostvarena historijska odluka AVNOJ-a o oslobođenju jadranskih otoka i Istre, koji su niz godina bili pod tuđinskom vlašću.

Jugoslavenska mornarica je za samo dvadeset dana sudjelovala u pet pomorsko-desantnih operacija uz istovremenu veliku angažiranost na prijevozu opskrbe za 4. armiju. Svoje zadatke Jugoslavenska mornarica izvršavala je u dosta teškim uvjetima u prvom redu zbog toga što nije imala dovoljan broj brodova, posebno desantnih brodova za prijevoz trupa. Osim toga nije bilo ni odgovarajućih brodova za daljnje osiguranje konvoja, dok je za blisku

zaštitu stajao na raspolaganju mali broj naoružanih brodova i patrolnih čamaca. Poseban je problem bio i u tome što nije bilo minolovaca za čišćenje velikog broja mina koje je neprijatelj položio u operacijskom području.

Bez obzira na sve ove poteškoće Jugoslavenska je mornarica u kratkom vremenu, krenuvši iz područja Zadra zajedno s jedinicama lijevog krila 4. armije, prodrla do istočne istarske obale, gdje je iskrcan desant, a zatim se sa svojim brodovima probila u Trst. Ovim je ona potpuno izvršila sve postavljene zadatke u završnim operacijama.

Počevši s desetak boraca i dva mala ribarska broda Jugoslavenska mornarica završila je rat kao vid Jugoslavenske armije s oko 16.000 boraca i preko 550 brodova razne vrste i namjene.

Završne operacije Jugoslavenske armije značile su veliku pobjedu nad fašizmom i domaćim izdajničkim snagama. Narodnooslobodilački rat uz velike je žrtve uspješno završen. Time su oružane snage jugoslavenske revolucije ne samo oslobodile svoju zemlju nego i dale veliki doprinos pobjedi antifašističke koalicije u II. svjetskom ratu.

Oslobođenje Jugoslavije i pobjedu nad fašističkim okupatorima i domaćim izdajnicima naši narodi i narodnosti, predvođeni Komunističkom partijom i drugom Titom, izvojevali su u natčovječanskoj četverogodišnjoj narodnooslobodilačkoj borbi životima i krvlju svojih najboljih sinova i kćeri, boreći se u okviru fronte antihitlerovske koalicije. Time su naš narodnooslobodilački rat i socijalistička revolucija ušli u povijest ratova i socijalističkih revolucija kao jedan od najsvjetlijih primjera borbe za nacionalnu slobodu i ravnopravnost, za revolucionarni socijalistički društveni preobražaj, i kao značajan doprinos pobjedi nad fašizmom i borbi za razvoj socijalizma kao svjetskog procesa.

Sl. 116 — Potopljeni parobrod uz gat sv. Nikole u senjskoj luci 8. X 1943